

Rysslands militära fuck-ups är förvisso ett populärhistoriskt verk, och jag förstår att man kan studsa på den något oseriösa titeln, men detta är ändå en bok som jag varmt kan rekommendera. Författarna är mycket kunniga i sitt ämne, och därtill för de ett mycket intressant resonemang om Rysslands (bristande) militära förmåga, som både har starkt förklaringsvärde och minst sagt ligger i tiden.

Det mest grundläggande problemet med boken är att den i stor utsträckning riktar sig till Krigshistoriepoddens lyssnare. Bokens humoristiska tonfall är nämligen på samma gång det som gör den underhållande och det som olyckligtvis skymmer dess högst intressanta teser och resonemang. De många internskämten är ofta helt obegripliga för den oinvigde. Även om jag personligen tycker boken är rolig, kan jag inte låta bli att önska att de hade skrivit den med en bredare läsekrets i åtanke.

Det ska bli intressant att se Krigshistoriepodden-trojkans planerade SVT-serie om Sverige under kalla kriget, och huruvida de då klarar av att ta steget från sin trogna lyssnarskara och ut i den bredare offentligheten. Man får hoppas att de i den – såväl som i kommande böcker – vågar kliva ut ur sin komfortzon och vända sig mer till den genomsnittlige, historieintresserade svensken.

University of Hong Kong

MÅNS AHLSTEDT ÅBERG

Mattias Frihammar, Fredrik Krohn Andersson, Maria Wendt & Cecilia Åse, *I kalla krigets spår: Hot, våld och skydd som kulturarb* (Stockholm & Göteborg: Makadam 2023). 244 s.

Plötsligt är kalla kriget en gengångare i vår tid. Från att ha dödförklarats i samband med de omvälvande åren kring 1990 och därefter närmast förpassats till ett sidospår eller parentes i den moderna historien, så är det åter på dagordningen när den liberala världsordningen utmanas av nya världspolitiska maktblock.

Kalla kriget är samtidigt en period vars materiella spår fortfarande är påtagliga. Under 1990-talet och framför allt under det tidiga 2000-talet inventerades gamla bergrum, regementsbyggnader, bunkrar och övningsområden. Minnesmärken kodades om och fick nya användningsområden, men förblev likväl kvar i det svenska landskapet som framträdande historiska objekt. I samband med att en stor mängd militära installationer och regementen lades ned uppstod också frågor kring hur all lös materiel skulle hanteras. Mycket av detta – utrustning, fordon, livsmedelslager och vapen – såldes eller släng-

des, annat ställdes ut på museum. Den tidstypiska statliga utredningen *Försvaret i förvar*, som publicerades 2005, presenterade en plan för hur de militära lämningarna skulle bevaras som kulturarv och vad som var värt att bevara inför den framtid som skulle gå i fredens obestridda tecken.

Idag är det nästan svårt att förstå hur den totala nedrustning som var självklar 2005 kunde vara tvivelaktig bara ett decennium senare och otänkbar idag. Kulturarvifieringen är inte en linjär process och kulturarvet knappast en slutprodukt av något som förflyttats från brännande samtid till förflutenhet. Det är denna mångfacetterade process kring det militära kulturarvet som står i centrum i den samförfattade monografin *I kalla krigets spår*. Boken är resultatet av ett tvärvetenskapligt forskningsprojekt där statsvetenskap/internationella relationer på ett fruktbart sätt har kombinerats med etnologi, genusvetenskap och konstvetenskap. I projektet har forskarna företagit sig en imponerande mängd fältstudier och utrustade med perspektiv från kritiska kulturarvsstudier och feministisk teori har de undersökt vilka betydelser som kalla kriget laddas med idag och vilka föremål och fysiska miljöer som begagnas i minnesproduktionen.

Fotarbetet i projektet har företagits vid olika platser där kalla krigets lämningar blir synliga. Det handlar allt från statligt eller officiellt kulturarv, som Flygvapenmuseum i Linköping, Marinmuseum i Karlskrona och Försvarsmuseum Boden, till mer kommersiella eller ideella verksamheter, som Bungenäs fritidsområde på norra Gotland och Mariebergs Viltfarm i Kalix. Givet projektets interdisciplinära anslag har material och metoder också med nödvändighet blivit brokigt och omfattar allt från ritningar, byggnadsminnesbeslut, detaljplaner och politiska beslutsdokument till mediegestaltningar, arkitektur, fältanteckningar och intervjuer. Resultatet redovisas i ett antal tematiskt orienterade kapitel, där bland annat temporalitet, rumslighet, kalla kriget som nöje och lek, samt kalla krigets spänningsdimension står i centrum.

Forskningen om det militära kulturarvet i allmänhet och kalla krigets i synnerhet utgör idag ett ganska betydande fält, inte bara internationellt utan också i Sverige. Att skapandet av kulturarv avgörs av nuets förhandlingar och uppgörelser är en given utgångspunkt för alla verksamma forskare på det historiekulturella fältet liksom inom kritiska kulturarvsstudier. Det som denna bok främst tillför är att forskarna med hjälp av det konsekvent tillämpade makt- och genusperspektivet kan ger nya dimensioner i forskningen om specifikt kalla krigets kulturarv. Genom att visa vilka roller genus och sexualitet har, och har haft, i berättelserna om hot och försvar kan forskarna synliggöra på vilka sätt könsnormer införlivas i berättelser inte bara om hot och militärt våld, utan om vem som är beskyddaren och vem som är i behov av skydd, vem som känner sig säker och vem som är rädd eller orolig.

Boken är välskriven och rikt illustrerad. Forskargruppens resor till de utvalda historiekulturella platserna görs levande och tillgängliga för läsaren. Särskilt värdefullt är att författarna, trots så skilda disciplinära hemvister, har lyckats finna en enhetlig ton och röst i texten utan att någon vetenskaplig kompetens har fått stå åt sidan. *I kalla krigets spår* visar på detta sätt hur bra det kan bli när humanistiska och samhällsvetenskapliga perspektiv kombineras och ges utrymme att stärka varandra. Dessutom väcker boken tankar om de olika sätt på vilka kalla krigets historia återaktiveras idag genom djupt maskulint kodade, känslofyllda berättelser om våld, gemenskap och skydd. Berättelser som i sin tur legitimerar vår tids enorma försvarspolitiska satsningar.

Linköpings universitet

MARIE CRONQVIST